

روشنییری نووا

ژماره ۸۰، مایس ۱۹۸۰

رنگه له لخواستی نستانمالسا
 هرگز نهچته کولای وشوه .
 مشهورترین وشعی کولمان اذالسا
 عمره ی لسه جهنولوا هبه .
 بوسنی لایسی که بیشانی یو لهو
 دمکه گرو یی هیزره نیوان فعل و
 انای چاوگه داناره سمرلنوی
 وای گزوه باهمنس که رادوسطر
 یو دمکه بفری ، ونگ یو لهگر
 لهوش لایسی لئی یی دمکه بابه
 لهوش وکله هیزره ایشستون
 خرابابه . هرچوتیک یی لسم
 دمهغهله لیسر انانوی ویتوسا
 مبعوسی لیره کانه نیبه ، لهوش یی
 بهچاوی خومروه گرتسوه لیزدا
 شتیکی دیکه یی لیا لهو دمکه گزوه
 که له لیوان (ت ا ن ا و ۱۰۵) ای
 دوو فعلی (بستن ، گزف) دایه
 لهوش وکله دمکه لای دیکه یی
 فیله گان (ب ا ب ۱۰۵) سات ، ک
 و ا د ا بعلیگی بچی و پیک
 هیزره وشعی باشور
 شتیکی دیکه ا عملیت هسور
 کس همت یو دمکه گزوه ده گان
 لسو شوته و له گه تیک
 شوپی ریشفا ، کوانه بایسی
 لیکولاشوه یون و نیوری فاردکه
 نیبه بهلکو امامیه ای دیزده گه :
 پرسلمان لیزدا انا هبه ا
 نیبه بهلکو انا چیه ا به .
 به نیوی خسور یون گزوه و
 گوزل کورت گزوه وشعی نیوان
 که به پشی لایسی شووس له یوی
 لهو بروته یی هیزره ای یی نوخه
 دادعتیسو ، یو گزوه بروتی
 ای - کسره عمره ای ا ش پشی
 وای نوخه دار دادعتیسو ، له جیای
 گزوه بروتی له جشم (e)
 دهوسوس یو ای دیزوش ، له
 هسرو کویک پیت (y)

دهوسوس ، له جیای (گورته بروتی
 یی هیزره ایش لهوا وشعی این هیزره
 به کز دهعتیسو ، هرچاروش به پشی
 پتوسیت برگی وشان له به کسری
 جودا ده کسره ناو دهوری لسو
 یی هیزره له پتک هیزتی برگی و لغز
 گزوه وشه لاشکرانی پیت .
 له توگی نوسن ، گزف ادا له گه
 بلین لهو یی هیزره پتس ا ن ای
 چاوگه کان به شتیکی پتک هیزره یی
 وشه لانه لیا هیزره به انای چاوگی
 دمه یی یاره لهوی فیله که ا دیزره لهو
 یی هیزره هی لهوی فعل له نیبه چولکه
 له چاوگی یی له یاردا به لادانی انای
 چاوگی لهوی فیله که دمیتنوه یی
 لهوی هچ یی هیزره و به ییزه یی
 دواوه پیت وک :

مردن
 mur-din
رویشتن
 ro-yush-tin
 لهوی تیهرم نهچتا چولکه به
 لادانی تووی چاوگه و انانوی فاعیل
 دیت و مسهله که پودن لایتنوه .
 لهواه دمیتنوه انای چاوگه
 یی هیزره که له قهیل بکن . ساغ
 گزوه یی لسم لایمه لغعتیک
 بشوری دیزوی دوق .
 انای چاوگه هر له دوی
 (ا د ت) وه نایه ، به دوی
 (۱۱ و ۱۰) ا شفا دیت وک
 افرمون ، زاسین ، کیلان ،
 لیزمشفا لاشکرانهانی لهو یی هیزره
 له دوی بروته گانی (۱۰ ی ۱۱)
 موستعمله چونکه بروتن هر
 کوانتانی به دواوا دیت ،
 یی هیزره کاش کوانتانت نیبه . کواوه
 دهر کوشی لهو یی هیزره له چاوگاندا
 هر له چاوگی دانی و نری مومکینه .

لیستا لهوی فعل دمهغه رانوی
 لادانی کسری به کسری کو و دولین :
 ا گردمان (Kar-d-man)
 دیمت عمان یی هیزره له بهرایسی
 و اناره لشفعا حات وک له پشی
 انای چاوگه حات ، لیزر عمان
 پرسپار هله دمسین لهوا لیا لهو
 یی هیزره به شتیکی و اناره که ا خس
 زایمان ناشن به شتیکی فیله گه
 پت ۷ پت ۷ گزوه پرسپاره که له
 لانت و اناره کارتی لسانه چولکه
 دهواتین سن گزوه یی به رانو بکس
 و رانین یی هیزره که جی یی به سمر
 دیت .

بایتن پشگری (اعل) بهغه
 سمر فیله که یو لهوی و اناره که یی
 لزیستن : ده لاین ا هلمان گزوه ،
 (hel-man Kard) لیزدا هج
 بهیزره یی هیزره له بهرای رانوه
 دهرنگوت ، کواوه یی هیزره که
 به شتیکی لهوش نیبه لهقی چیه ا
 راستی مسهله که لهویه که م
 یی هیزره پتداریستی لونه کسری
 ناچاریه که له همنق وشدا دیت
 نوای بکله لهوه گانی وشه که
 لهوی بوناری لفظ یی بکرک ، که
 پتوسیش لهوا یی هیزره که لهخوه
 دهرمویتنوه . نیمه دیمان له فعلی
 (Kar-d-man) دا یی هیزره که حاته
 دوی لهوی فعل و یو به عشی
 بهک له بره گانی ، بهلام له گزوه
 پشگری (اعل) لسو ناچار و
 پتوسیه لهوا چونکه به پشی
 داخواری دهگساری گزوه وشعی
 وک ا همل ا به برای وشانسا
 پتوسنی یو یی هیزره کیسره
 نیبه بهلام که ناکه بهک دمی بخواوا
 حات پتوسنه که بهما دیم . یو
 سهری وشعی (بده) هرچمت وک
 فعلی (گزا) به (دا) کولای دیت

چونکه له کینسی (عقله) پیرویسی
په یو نیتزه نیبه له پرابی رانوه کدا
وله که ده آری ا بدمسان کسرد
(bed-man Kird) بلام که هانی
په ناکه دهنگ بدوا (عقل) بدوا

هینا ناچاریت په یو نیتزه لگنوه
له په کدبان لگنایکت وک
هلم گرت
be-lum girl
be-dim-kird
بهدم گرد

بمانت خوکی لهو دستوروی
دنگسزایه وای گردوه بهنسیکی
وشی (عقل) په ده لگنل رانوه کدا
بینه پرگه و له بشی سهرمانی
وشه کان جودا بینهوه

په له دستوروه هره برچنده کانی
لونهکی گوری لومبه که له گهر
بروین به دوا لهو دهنگدا هات که
په نیتزه کی نه پینشایه په نیتزه که
نوه نیتزه وک له لم نسووناندا
دبرده گوپت :

وشی (گهر ، gen-nim)
په ناچاری لهو په نیتزه تپا هانو
نا مومکین یو ام که به دوا اناه کدا
پیت ، بلام که هانی برویت خسته
دوای اماه که لهو په نیتزه دهرمویتوه
وله که ده ژین :

گنسه که ، gen-me-ke
ههروهه وشه (گرم) پاش آبیرو
سه (گرم) په نیتزه کی پاش
نراه که نده نیتزه .
Ka-rim

Kar-man
هرچسند نیمه نوانسین
جن گورن به انای چاوک بکه ی
بلام دوانی وک کارتی په پریس
چی له پانواوه کان و شه کانی ویکه به
دباری دا ، یو انای چاوگی بکه ی به
دستور چونکه لویش دهنگیکه وک
نوران .

بلام لگنل نوره شدا
که جن گورن سو انای

چاوک مومکین نیبه ، ده نوانسین
په خینه به دستوروی هانی
بروین یو دوا یوه چونکه ، خوا
نالی ، پاشگر هیه لهم گز مسان
وکتات :

دووویلی ا رستن گردن ا که
پاشگری اموه یان بغواوا هات باری
له یو نیتزه بان شلوق دین چونکه
لهوسا دوانی نین بهیت و بلینیت :
best-news
Kird-news

وله همت ده کبیت نیردلسی
په نیتزه گسه له ا بهمنهوه ا دا
خوشتره ، که لههش همر برتری
خوامیانی نیوان دهنگه کانی گوریه ،
خو له گهر اناه که سه دوا وای
کونستاندا هانیبه نیردنی کسو
په نیتزه دوهو په کارکی ناچاری
وله لهو نیونه پدا ده پتزی :

وشی (گهر ، Ke-win)
که په نیتزه کی تپدایه له نرگیس
خولرمو دا به دوا وای دهی دژو پیت
Kew-ne zam

فیملی ا مرزشتن ا له همنسخت
په کارهیناندا ده پینه ا فرزان ا
ههروهه گزشتن دینته ا گزشتن -
له شیری منظمی به گسی کردی
هاتو ، جا له گهر برویتیان بختیه
کوانی یوه نیردنی په نیتزه که له
ا فرزان ا گزشتن ا دا له باره نسا
ا فرزشتن ا گزشتن ا دباره همت
کردنیش نسیم راستیه گسری
سه لیمبه :

fi-rot-ne-ke
Ka-rot-ne-ke

وشی (نوران) که له لویش وک
ا رستن ا دهنگ اتا مگی کمونونه
پیش اناه که یوه و لهو په نیتزه شیان
له یو نیتزه ایاه ، پینه بروین بشین
سری بکه چسوزن په نیتزه گسی

دهرمویتوه :

toot-ne-kem
toot-tin

من له نووسیتی لیریه پینشوهی
خوسدا ناری لهو بسن هیتزه م ناره
ا فورس گردن - فورسای ا چونکه
نه برویتی دژو و نه گورنه [وانه
نه تلفه و نه وانو له یو و نه کسره
و نه نهجه و نه بوز] نه ده شته
بروین لهو شویتوه په کتر بهیتیت :
ناچاره کی دهریرس دهنگی په نیتزه
له حاله نیبه نیسا لهم فورس
کرده نه کمل خویدا دهچین و همرکه
ناچاره که من نسا فورسایه گسه
نیردین ، وک لهو می پاسوایسی
شوانی خاوه له کمل گزگنی خور
وای دهرمویت و همرگزه به شیان
خاوه که حساب ناکری ، باخسود
ساروی گهرمی لاه و ههوا به شیان
پنکته نیران نین وک که لوکسوجین
به شیکانه .

لهم دبارده یی فورس گردنسی
دهنگ و نیردنی له زمانی گوردا نا
پیش به پینشوهی بلام گورد همنسی
په نازان چونکه به سه لیمبه زگدا
دین اکت له گسوت دهنگه کان فورس
پکشتو چولیان دهها بکت که پسی
په گومان لهیری گورد ره حمنی تپا
ده کشتیت و ریمکه همر نین اسی
له کات ، له گورنیکسی خوسدا
ا نونهات چیمان یو بکا ا که له
بشی به کسپی بهرگیس سینیسه
ا گولاری گوری زاباری گورد -
1970] دا بسلاو گرابسوره مه لپو
به دژو یی لهم دبارده م پاش گردوه .
لهو نووسیتوه روونم گردنوه که
دهنگه کانی زمانی گوردی له پودی
گونجان و حفر له پیکدی گردنوه
چور پلپان هسه ، و ا لیردها
به گورنی باسیان دهگهوه :
پلای به کم : گونجانی لهوا . لهم

په پيدا دنگه گان که په دوا په کيدا
 دین فورس گردن هاندان وده که
 ادا په دوا ایدا وایست ویدا ایدا
 ده که وینه پاشی ایدا وین تریش :
 gu-ling, deng, shest, mast,
 merd, kurd, zond, mend
 khurt, kert, khu-riabt, genht

پلای دویم : گونجان ، ایسرمد
 دوشین فورس گردن هعیت و دوشین
 رعیت وده دنگه گانی ادا که ا
 ادا که :
 be-riq, berg
 de-nik, denk

پلای سیمیم : نه گونجان
 برشیه لومړی که پیوسته فورسای
 پخیزه سمر دنگی پشپوه وده :
 Ke-ir
 He-le-din
 Che-shun

پلای چواریم : دزایس لومړی
 نعلانی دنگیکه په دوا دنگیکه دیکه
 ده گسیر پروتیش لاشکریان له
 نیواسفایت وده (ر ا ل ا و
 ل ل ا ر ا به هر دوو شیوه لاور و
 له لومړیوه و ا ف ا ک ک ف ا
 و ا س ا ر ا س ا س ا س ا ر ا و
 [نعلای وده ا س ا م به ایردا دین
 که ا س ا نیوا هانوه پیش ا و ا ی
 خرمی دین]

رمانوان دنگیاسی گردن
 له سهری لومړی به پریهانه به هاند
 هه لیک وده که دین دسوروه
 ناسر او کانی پرمسان و فو نه نیک
 لغزیر ده گان و ده پایتیموه ، هیچ
 له باهشی لومړی دپاره گرگمش کیم
 ناپشپوه به دوا گسه جاتی کیم
 لیکول لومړی گردی بلی لیموه لجا
 که نیمه بین لومړی دسوروه وده
 دسوروه کانی دیکه ا ف ا ل س گای
 گردی به سمر پتک هانتی چاوی

و ده ا ر س ن ، گردن ادا پتین و
 په نیک له دسوروه لای
 به سارنسی به دینه پل دینین له
 و س ر ن هوی لورسین پتکس
 یسه سق لورسین لسه
 فورسای سرات ادا ا د پیش
 انای چاویک :

● په گم : انای چاویک له لاره
 دینه کونای وده گان ، پتیش لومړی
 که له گور دینفا دنگی لاره کیم به
 دلاوت داخواری فورس گردن له
 دنگی پیش خایوه ده گات ، ناچارین
 دین لومړی ادا ا فورس پکین ،
 لومړی دسوروه هینسده به خیزه
 خوی زال ده گات به سمر دسوروی
 ا پلای گونجانی لومړی ادا ، به لومړی
 وده کیم به به کسی دومی
 لکه ، که ا ت ا دینین پیوسته
 فورسای به پینه سرات ا س ا که
 هر پینه دنگی اسی لپیش ا ت ا ا

فورسای فول ناکات : ke-nt
 وده که له و س ن ا م کیم
 دپتوه ، لور کیم دپتوه ا ا ا
 هعیت به فورس گردن ده گیت لومړی
 ا س ا ی پیش ا ت ا ا پلام که هالی
 ا ت ا ده گات پراوت خیزا فورسای که
 هاند دوشین وده : ke-stan
 (کهستان چونه سرات)
 لومړی دسوروه پخوی به به
 لومړی انای چاویک به خوی لومړی
 فورس گردن له دنگی پیش خوی
 دایرینت پلام دوو دسوروی دنگین
 پایتیشین دنگین که دغه خوی
 دویم و سیمیم :

● دویم : انای چاویک پخوی
 له پلای نه گونجان لایه لیک هر دوو
 دنگی ا ت ا ا ا گونجانی ادا
 لومړی حال لومړی دین که ا نه گسه
 له پشپوه پتک لومړی ادا که له
 پشپوه به ، هر دوا به نسیعت

ت ا ن ا پشپوه گونجانی ا س ا ت ا و
 ا نه گان و ا ر ا ت ا یس هوموی هر
 و معایبه ، که جیکه دنگه گات کوری
 گونجانی ناپتین - به پتینه لومړی
 انای چاویک له لاره لومړی به ایا به
 پشپتیش پتک هانتی لومړی وده که
 با به هر داخواری لومړی به خیزه
 ده گره بلی دنگی پیش خوی .
 ● سیمیم : لومړی دنگه گانی لسه
 لومړی گور دینفا دنگه گانه پیش
 ا ت ا ی لومړی لومړی لومړی لومړی
 هعیتان له پلای گونجانی لومړی
 لومړی ا ت ا ا دنگی انای چاویک
 نعلای دوو دنگی ا ر ا ن ا لسه
 پشپوه دین وده :
 گردن ، برن ، خوارون - سنانین ،
 گمان ، خویشتن ، هاند - دنگی
 انای چاویک دنگه گانی ا ر ا س ا
 س ا ف ا و ا نه پشپوه دین وده
 گردن ، به سان مشتک ، کلوفان ،
 کورن سیمیم وده گونجانی ،
 دنگه گانی ا س ا س ا ر ا گونجانی
 له گه لایه لومړی دوو دنگی
 ا و ا یس وده لومړی وده هاند
 [شعرین حال لومړی جاتی ناپشپوه
 به هعیت لومړی گونجانی لومړی
 دده ا ریز به خیزه له گونجانی ا
 له گه لایه] - لجا که حال وده یی
 لومړی انا چاویک که له لاره بلی وده
 پتک و لیک کونجانی وده که
 لومړی چونه دوا لومړی گونجانی
 لومړی پیش خوی هاند پشپتیش
 به سمرین گردن له ا و سیمیم
 گردی ا دده کوری لومړی دپاره دیم
 گونجان و لومړی ا دنگه گانی
 گردی ا لیک لایه لومړی هر دوه
 کوری کورته سمر لومړی وده
 وده (کورل ، مپاروز ، دوشین
 لورسین یوه به سمر شیوه و لیک
 که لیک له وده گانی گردی به لومړی

فورس کردن یعنی بنویسیت .

له فارسیجا کیتنهی فورس
کردنی دهنگسی پیش انای چاوگ
بهردن ههنگسه کسه فهنجهی
خراوته سهرق وکله : په فهنس ،
کوردن ، نامووخسن . . نهانعت لهم
فهمنجه له وشهی لیرافه کراو یو
همنلق پانویش همر به کله دیت
وکل : دهعت ، نامش ، پهرهم . .
جسا له گهر بشکیین له
کوریجا فورسایه کسه
پاشماره یکنی لهم بزوتنه همر
داغمان نایات چونکه همر که بزوتن
نما دهستوره کالنسی دهنگاری و
وشماری خویان دمه پینن چ لهم
کیتنه یه دیت و چ له شیکدیکی
سهر به ناخوتنایین .

لهم بامه گه لیک پیهره یه ،
هم له لمرکیی ناوه کسه وشه
و رسهی کوردی و همد له بزوی
لیکولنه هوی بهر اوردن بزویان
زمانانوه ، به نایهتی چونکه همر
دهنگیک له دهنگه کانی کوردی وکله
له هوی له ژاری کوردهوه دینه دهری
لهک له ژاری به کیکدیکه ، خاسه تی
خوی هه یو به پئی لهم خاسه ههش
خوکی نایهتی له وشماری و
دهنگاری کوردی دهکات .

له کولای لهم کولاره نامه اوفا
دهلیم : فورس کردن کولاسی
پیش انای چاوگ به شکیی نهمی
وشه نیبه ، له هسی فمسل
و لهم ان اگه ، ناچاره کسه
مونه لیک دههنگه کولاسی
فیمه کاله وه وکله گه دههنگه
شوتنی دیکه له همران وشهی
کوردیدا ، همر که ناچاره کوش نما
فورسایه کسه یا دهنگس
ههلسن له دهمین
ههلسن لهر لهم پیوست لیه

به چیکدی وکله اوسن . کرم ادا
نیشانی یو دایهنگ چونکه له
له وانفار نه له شویس دیکه
بهردوام نیبه و نامی به سردا
دیت ، خج جابیریش نیبه نیشانه یو
دهنگی نهمی دایهنگ . همر چونکه
پن دهمین له نامه یجا نیشانه کسه
لایهنگ له خو ناخوتنی کوردی هوی
به شیک کورانیکی گمورده نارهوی
به سردا دیت چونکه لهم
بهردمه دما زمان ا به دایمی
دهخوتنرتنه هوه لیر چولنی
نهمی و هوی لن دیت به نایهتی
چونکه له هدی له هودو
پنجسی مهادان
دهچنه مه کتعب و نووسن ا
دهخوتن و ده لیتنه هوه ،
مانوسنا کالینسیان هر ۱۰ - ۱۵
سالیک دهوتن له گونمه دما هه لمی
ناو نووسنه راست بکله هوه ،
ورده ورده مانوسنا و قوتاسی

دهنووسن و ده لیتن
so-ni-man , si-pi-lim
bes-ti-ne-wo بهسنتوه ، سپهم ،
سهرمان . . لکا و ناموزگاری :
له گهر خوینتریک به بیرجا هات
په خنه بگریک له هوانی گوروس ،
وکله له هوی له وشهی ا بریندلر ،
به کازر ، بهرچنه ، بهرگز . . دا دوا
پیش ا برین ، بهد ، بهر . . ا فورس
له گران همرچمنه له لارهش . . داره
کار ، چنه ، خر . . ایینه هوه نووسان
با خیرای لکا له نیران له همر
ههک بونی لهم دهستورانهی
دهنگاری و وشماری که لهم
گورداره بایان کراوه چونکه باوهرم
هده به شکی ژاری په خنه گمان
وهرامی لیک بیکس هه پیک ،
به داخه هوه لهم کولاره بهش له هوی
له کرد که به شکی ژاری لن بیتی و
بیروانگی خوشم بگریته هوه . ●

قوتابخانه میلی یه کان ههنگاوی
شورشیگی رانه و جوبوریک پی ره ورده ن
شورشی ۱۷ ته مووز بقرؤنه کافی
به دیک هیتنا و وین .